

значення питомої ваги і пропорцій між більшістю, меншістю і проміжними силами, які беруть участь у процесі голосування.

Процес прийняття державних рішень складається з декількох функціональних етапів. Існують різні точки зору на визначення меж і числа основних етапів прийняття управлінських рішень. В узагальненому плані можна виділити такі основні етапи в цілісному процесі прийняття рішень в механізмі державного управління.

1. Визначення пріоритетних проблем.

На цьому початковому етапі збирається й аналізується попередня інформація, необхідна для ухвалення рішення. Вивчаються інтереси, запити і вимоги окремих індивідів, соціальних груп і суспільних об'єднань, відбираються пріоритетні проблеми, що вимагають свого рішення.

2. Розробка і розгляд альтернативних варіантів рішень суспільних проблем.

Вироблення варіантів рішення пов'язані як з об'єктивною потребою в оптимізації вибору найкращого рішення з декількох альтернатив, так і з суб'єктивними прагненнями і тиском на процес ухвалення рішення різних соціальних сил, які часто конкурують між собою і намагаються «продавити» свій проект того або іншого державного рішення.

3. Остаточний вибір, формулювання і легітимація державного рішення.

Це, по суті справи, і є основний етап у процесі ухвалення рішення, технологічно здійснюваний суб'єктами державного управління в демократичних країнах за допомогою з'ясованих вище способів голосування або одержання консенсусу. Тут рішення здобуває загальнообов'язкову форму для всіх об'єктів управління, що попадають у сферу його компетенції.

4. Реалізація і впровадження в політичну практику прийнятих державних рішень.

Управлінське рішення практично впроваджується і перетворюється в життя на даному етапі. Державна адміністрація в залежності від політичного режиму даної країни використовує комбінацію способів примусу і переконання та окремих соціотехнічних засобів для виконання прийнятих стратегічних рішень.

5. Контроль за ходом виконання рішення і «зворотний зв'язок» з його результатами.

Це завершальний етап циклу прийняття рішення. Відсутність контролю і «зворотного зв'язку» призводить до того, що державне рішення або спотворюється, або просто перестає виконуватися, або навіть приносить зворотні результати. Зміст контролю за реалізацією тих або інших державних рішень полягає в постійному порівнянні практичних заходів, технологічних операцій з вихідною моделлю політичного рішення, планами і програмами.

Ефективність управління, прийняття і реалізації державних рішень залежать від комплексного застосування багатьох факторів і, в першу чергу, від процедури прийняття рішень і їхнього практичного втілення в життя. Тому пропонується вдосконалення механізму державного управління реалізовувати саме в тому його елементі, що містить розглянуті етапи 2,3 і 4 процесу прийняття рішень. Також, для суттєвого покращення результатів функціонування механізму ДУ доцільно крім введення зворотного зв'язку і оцінювання ефективності рішень інтегрувати формальні методи прийняття рішень в комп'ютерні системи, що забезпечить застосування таких методів користувачами без спеціальної підготовки і автоматизацію елементів механізмів державного управління.

На підвищення ефективності системи державного управління впливають успішно функціонуючі механізми, які дозволяють забезпечити скоординоване, цілеспрямоване та дієве керівництво суспільними процесами держави. В роботі запропоновано вдосконалення комплексного механізму державного управління за допомогою запровадження зворотного зв'язку, який дозволяє адаптивно корегувати цілі, завдання та рішення на основі отриманих результатів державного управління. Крім того, контур адаптивного прийняття рішень передбачає оцінюван-

ня та прогнозування якості рішень на етапі їх прийняття та надає можливість в разі необхідності оперативного корегування рішення для підвищення якості державного управління.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження доцільно зосередити на розвитку запропонованих підходів вдосконалення механізмів ДУ у методологію адаптивного прийняття рішень в ДУ та її інтеграції в комп'ютерні системи підтримки прийняття рішень.

Література.

1. Федорчак О. В. Класифікація механізмів державного управління / Федорчак О. В. // Демократичне врядування. – 2008. – № 1. – Електронне наукове фахове видання. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf.

2. Краткий экономический словарь / Под ред. А. Н. Зарилиана. – М.: Институт новой экономики, 2001. – 1088 с.

3. Державне управління: Словник-довідник / за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. – К.:УАДУ, 2002. – 228 с.

4. Ведунг Е. Оцінювання державної політики і програм / Ведунг Е. – Київ: Всеуито, 2003. – 314 с.

5. Бакуменко В. Д. Виявлення комплексу проблем державного управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції України, розробка пропозицій щодо вдосконалення системи державного управління цими процесами: Науково-дослідна робота / Бакуменко В. Д., Безносенко Д. О. – К.: НАДУ при Президентіві України; Центр навчання і досліджень з європейської та євроатлантичної інтеграції України. – 41 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.napaeurostudies.org.ua/2-2.rtf>.

УДК 364

Ігор Потапов

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЯГНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

У статті узагальнюються та аналізуються теоретичні моделі досягнення соціального добробуту населення, досліджуються особливості їх реалізації в умовах сучасної соціальної правової держави та глобалізаційних процесів.

Ключові слова: соціальний добробут, соціальна правова держава, моделі держав загального добробуту, шляхи досягнення соціального добробуту.

Ухвалюючи у 1996 році Конституцію Україна проголосила себе соціальною правовою державою. І хоча трактування «соціальної правової держави» було дано ще у 1930 р. Т. Геллером, який запропонував це поняття на позначення такої держави, де відбувається акцентування прав громадянина на державні соціальні гарантії [5, 67], однак державні механізми забезпечення таких гарантій і соціального добробуту населення різняться від країни до країни. Тому не дивно, що в Україні нова конституційна норма започаткувала теоретичні та практичні дис-

кусії щодо розуміння сутності соціальної правової держави взагалі і соціальної держави зокрема, шляхів забезпечення соціального добробуту населення, спрямованості соціальної політики і державних соціальних програм. Питання ці залишилися відкритими, адже концепції соціальної держави, запропоновані науковцями та політиками, так і не були ухвалені. Наразі в Україні так і не визначились, якої моделі соціальної держави (а ці моделі ґрунтуються на доволі амбівалентних уявленнях щодо забезпечення соціального добробуту в суспільстві) слід дотримуватись.

Водночас на шляху становлення України як правової, соціальної держави виникає багато труднощів, кризових явищ, які, у свою чергу, є проблемами системи державного управління і потребують використання сучасних економічних, соціальних, інформаційних, правових та інших засобів, потрібно спиратися на належне теоретичне обґрунтування.

У сучасній науковій літературі з державного управління, політології та соціології пропонується низка класифікацій держав загального (соціального) добробуту та соціальної політики. Такі розробки можна знайти, зокрема, у працях Т. Ганслі, Г. Еспінг-Андерсена, О. Іванової, А. Сіленко, Т. Семигіної, П. Шевчука. Вагомий внесок у розробку загальної теорії та спеціальних питань соціальної політики зробили Н. Борецька, А. Гриненко, Е. Лібанова, В. Новиков, О. Палій, Г. Радченко, О. Скрипнюк, В. Скуратівський, Є. Холостова та ін. Науковий розробці питань соціального захисту населення присвячені дослідження М. Білинської, В. Бідак, Е. Гансової, Т. Кір'ян, Г. Столярова.

Важливі аспекти застосування різних форм і методів державного управління у соціогуманітарній сфері висвітлено в наукових і науково-методичних роботах І. Гнибіденко, М. Головатого, С. Горбатюк, В. Гошовської, М. Кравченко, О. Крентовської, К. Міщенко, Л. Пала, О. Петроє, П. Ситнік, А. Тамма, В. Трощинського та інших.

Віддаючи належне напрацюванням вітчизняних та зарубіжних вчених з проблематики питання, порушеного у цій статті, слід зазначити, що сфера забезпечення соціального добробуту населення з позицій державного управління розглядалася поки що недостатньо. Відтак постала потреба у теоретичному обґрунтуванні підходів до забезпечення соціального добробуту як суспільного інституту, узагальнення теоретичних та практичних проблем державного управління щодо системи забезпечення соціального добробуту населення, визначення моделей участі держави у підтриманні соціального добробуту населення, і саме це обумовило вибір напрямку дослідження.

Мета статті – концептуальне, теоретичне обґрунтування шляхів досягнення соціального добробуту населення, дослідження особливостей їх формування та реалізації в умовах сучасної соціальної правової держави.

Державне регулювання забезпечення соціального добробуту має на меті упорядкування процесів піднесення рівня життя населення та створення умов, за яких відбувається задоволення потреб індивідів та домогосподарств, забезпечується якість їхнього життя на рівні, прийнятному в цьому суспільстві та доступність суспільних благ. Потреба в такому регулюванні зумовлена нерівномірністю розподілу соціального добробуту, яка призводить до соціальної стратифікації, тобто до поділу суспільства на вертикально розташовані соціальні групи і верстви (страти), які мають неоднаковий престиж, власність, владу, освіту тощо. Вона засвідчує не лише відмінності в суспільному стані індивідів, родин чи цілих країн, а саме їх нерівне становище [16]. При цьому одні науковці при визначенні соціального добробуту пропонують зважати на такі якісні характеристики соціально-економічної структури суспільства, як чисельність середнього класу, оптимальна «відстань» диференціації між соціально-економічними статусами та переважання висхідної соціальної мобільності над низхідною, відкритість середніх і вищих страт [8]. На думку інших, добробут суспільства визначається

добробутом, становищем найбідніших груп [4, 68], тобто найнижчих і маргіналізованих страт суспільства.

Відмінності в рівні соціального добробуту, який по суті виступає суспільним інститутом, спричинені різними факторами. На думку Д. Хохича, ці чинники пов'язані насамперед із соціалізацією людини як суспільної істоти, яка обумовлена біогенною та соціальною природою людини, а також тим, що люди не діють ізольовано, а завжди перебувають у взаємозв'язках і взаємодіях між собою, унаслідок чого виникають нерівності в розподілі доходів і багатства [18]. Відтак причини нерівності полягають як в природі самої людини, так і в суспільних відносинах.

Упродовж соціогенезу людство вдалося до різних способів розподілу та перерозподілу суспільних благ, впливу на соціальний добробут населення, створення умов для висхідної соціальної мобільності, яка сприяє просуванню «соціальною драбиною» угору й убезпечує від низхідної соціальної мобільності та маргіналізації [10]. Способи ці були різні (на рівні взаємодопомоги у давніх племенах, церковно-монастирської допомоги у середньовічному суспільстві тощо). Лише із утвердженням індустріального суспільства сформувався державницький підхід до перерозподілу суспільного добробуту, який передбачає участь уповноважених органів влади у стабілізації соціальних відносин та в процесах певного соціального вирівнювання.

У літературі із державного управління (М. Кравченко, О. Петроє [7], В. Скуратівський, О. Палій, Е. Лібанова [15]) відзначається, що забезпечення соціального добробуту має передбачати як пасивні, так і активні засоби підтримки домогосподарств. До пасивних заходів відносять соціальну допомогу, тобто надання державної грошової та матеріальної допомоги, соціальне обслуговування, до активних – соціальне страхування (тобто забезпечення доходів на випадок втрати працездатності чи роботи), лікування і профілактика хвороб, сприяння здобуттю освіти й підвищенню кваліфікації, врегулювання певних відносин на ринку праці. Водночас ще важливішими є заходи, спрямовані на запобігання ситуаціям, що загрожують добробуту людини, на стимулювання активності особи. Ефективність ринку забезпечується соціальними факторами: мотивацією до праці, зростанням споживчого попиту, зняттям соціальних протиріч тощо, а соціальні потреби людей забезпечуються за рахунок економічного росту.

Ведучи мову щодо становлення ідей соціальної правової держави, в якій ставляться та реалізуються цілі соціального вирівнювання, необхідно відзначити, що ідея обумовленості соціальної держави правом уперше була висунута в російському ревізіоністському марксизмі (П. Струве, А. Ізгоїв, Б. Кістяковський), що розглядав соціальну державу як соціально справедливую державу. Саме Б. Кістяковський ще в 1909 р. узвичаїв поняття «соціалістична правова держава». До ідей соціальності правової держави приходили й інші російські вчені, що відштовхували від принципів природного права (П. Новгородцев, С. Котляревський, В. Гессен, Л. Петражицький) [19].

Поняття «соціальна держава» було введено в науку в 1850 р. Л. фон Штейном. Він наголошував, що соціальна держава «зобов'язана підтримувати абсолютну рівність у правах для усіх різних суспільних класів, для окремої самовизначеної особистості за допомогою своєї влади. Вона зобов'язана сприяти економічному та суспільному прогресу усіх своїх громадян, бо розвиток одного виступає умовою розвитку іншого» [5, 61]. Таке визначення накладає на державу обов'язки застосовувати систему правових регуляторів для створення умов розвитку усіх соціально-економічних груп суспільства, тобто для їх соціального добробуту.

У XIX–XX століттях в індустріальних суспільствах сформувався низка моделей соціальної держави, в основу яких покладено рівень участі держави у перерозподілі суспільного багатства задля досягнення соціального добробуту населення. Однією з найпопулярніших у науковій літературі є класифікація держав загального добробуту, розроблена Г. Еспінг-Андерсеном на основі вивчення ситуації у більше ніж

80 країнах і вперше представлена 1990 р. у монографії «Три світи капіталізму добробуту» [21]. На підставі визначення рівня державних витрат на соціальну сферу та так званої «декомодифікації» (міра, до якої держава звільняє особу від ринкової залежності шляхом гарантування соціального забезпечення) цей науковець вирізняє кілька моделей.

1. *Модель Бісмарка* (корпоративістська, консервативна), побудова якої розпочалась у XIX столітті в Німеччині. Вона ґрунтується на ідеях солідарності і комунітаристської справедливості (від англ. community – громада, спільнота), яка полягає у формальній рівності прав і відповідає тезі «віддати кожному по заслугам»; співвідноситься з ідеалом «справедливої винагороди», яка припускає, що кожен одержує відповідно до власного внеску (наприклад, виплата соціальної допомоги розглядається як відшкодування внесків). В основу цієї моделі покладено такі механізми, як соціальне страхування та соціальне партнерство.

2. *Модель Беверіджа* (англо-саксонська, залишкова), яка постала у середині XX століття і ґрунтується на ідеях розподільчої чи коригувальної справедливості, націленої на рівність економічну (реальну). В основі моделі – як державні соціальні програми, так і соціальне страхування, при цьому частина програм є універсальними, тобто такими, що поширюються на все населення, частина – адресними, призначеними тільки для тих, хто має низький рівень доходів;

3. *Шведська модель* (соціал-демократична), яка виходить із того, що універсальні державні соціальні програми мають забезпечувати максимум суспільних благ для населення і в такий спосіб можна досягнути соціальної гармонії та стабільності в суспільстві. На практиці це означає активне застосування перерозподільчих механізмів для досягнення соціального вирівнювання добробуту населення, зокрема, через обмеження рівня прибутків.

Державна політика економічно розвинутих країн, як правило, тяжіє до певної моделі держави загального добробуту, орієнтована на її розвиток. Однак, «чистих моделей», як зазначав сам Еспінг-Андерсен, у світі практично не спостерігається. При цьому слід зауважити, що дослідження Т. Семигіної [14] щодо нинішнього стану втілення цих моделей переконали в тому, що далеко не кожна країна, де послідовно або фрагментарно втілено елементи тієї чи іншої моделі держави загального добробуту, може вважатися соціальною правовою державою, що значною мірою обумовлено декларативністю соціальних гарантій держави та нехтуванням прав громадян.

Далеко не всі науковці погоджуються із класифікацією Еспінг-Андерсена, яка не бере до уваги інші типи соціальної держави, або ті різновиди соціальної політики, які важко віднести до соціальної політики держави загального добробуту. Одна з таких моделей, що П. Розанваллон назвав «суспільством загального відшкодування збитків», представлена в США [13]. Цю модель ще називають «ультраліберальною», оскільки вона спирається на таку цінність, як індивідуалізм, або «залишковою», бо держава надає лише мінімальну допомогу [14]. У межах цієї моделі справедливість розуміється як компенсація і відшкодування збитку. Соціальні ризики в цьому випадку підмінюються поняттям «жертва» (домігшись визнання себе жертвою, людина одержує право на компенсацію). Це привело до переорієнтації соціальної підтримки з індивідуального підходу до групового. Висувачи себе як жертву, окремі соціальні групи домагаються соціальної допомоги і бюджетних трансфертів. Так, у США діють чимало програм для ветеранів війни у В'єтнамі тощо.

Частина науковців наполягає на сутнісних протиріччях двох парадигм – ліберальної та соціальної, або тоталітарної держави (І. Курило [8], В. Храмов [19]), ліберальної та соціал-демократичної моделі соціальної політики (М. Головатий [3], О. Новикова [12]), комунітаристськими та ліберальними засадами соціальної політики (Т. Семигіна [14]). Теоретичне осмислення дихотомій – свобода і рівність, воля і справедливість, індивід і суспільство, громадянин і держава, свобода і необхідність, права й обов'язки, громадянські і соціальні права,

особисте і суспільне благо, індивідуалізм і солідарність тощо – лягло в основу концепцій соціальної і ліберальної держав, ліберально і соціально орієнтованих економік правової держави і демократичних інститутів. Відмінності між означеними двома типами держав стосуються й державного регулювання забезпечення соціального добробуту населення, адже ліберальна держава передбачає значно менший рівень втручання державних органів у розподіл та перерозподіл суспільних благ і менший обсяг соціальних гарантій. На думку німецького дослідника Ганса фон Хафферкампа, соціальна держава, на відміну від адміністративної й ліберальної правової держави, є державою піклування про громадян, державою соціальних виплат і соціального розподілу [20].

У сучасних суспільствах одержувачами благ стають переважно не ті, хто ці блага оплачує. Таку несиметричність прав і обов'язків у державі загального добробуту («парадокс прав») трактують як принципове розходження між правовою і соціальною державами. Усунути ці протиріччя на рівні горизонтальних симетричних відносин між учасниками соціальної взаємодії неможливо, задля цього держава має взяти на себе функцію компенсації асиметрії прав і обов'язків. Сучасна соціальна держава знімає протистояння свободи і рівності через компроміс обмеження свободи заради того, щоб нагодувати голодних і підтримати знедолених [22]. Саме асиметричність прав і обов'язків особистості і породила особливий статус держави як суб'єкта соціальної політики і специфічні механізми державного регулювання щодо питань забезпечення соціального добробуту, зменшення стратифікації суспільства.

Як доводить В. Храмов, сам факт постійного протиставлення ліберальних і соціальних ідей протягом історичного розвитку і на їхній основі різних державних форм свідчить про те, що вони зберегли визначену єдність при всіх метаморфозах окреслених теоретичних підходів [19]. Тому можна вести мову про визначений соціально-ліберальний континуум.

Проте в теперішній час в умовах глобалізації, коли, як відзначає Ю. Ткачук, відбувається уніфікація основних принципів ринкових відносин і їхнього державного регулювання [17], виникають загальносвітові вимоги і стандарти, розходження між національними моделями соціальної держави і соціальної політики зменшуються, і можна вести мову про загальну модель соціального господарювання, в межах якої застосовуються різні механізми забезпечення соціального добробуту. Нові глобалізовані підходи орієнтовані передовсім на демократичні цінності та повагу до прав людини, і саме до цих підходів численні наддержавні структури спрямовують держави-члени таких структур.

Отже, нині в більшості економічно розвинутих країн політики вже не піддають сумніву саму ідею соціальної держави, дискусія точиться лише навколо «меж соціальної держави», тобто спроможності держави фінансово забезпечувати соціальні гарантії та розвивати соціальну сферу. Аналіз сучасної наукової літератури дає підстави виділити низку шляхів досягнення соціального добробуту у постіндустріальному суспільстві, що вирізняються за ступенем втручання держави у перерозподіл ресурсів у суспільстві та орієнтацією на досягнення суспільного, групового чи індивідуального добробуту.

1. *Максимізація перерозподільчого добробуту.* У межах цього підходу державна політика спрямовується на збільшення вигод, суспільних та індивідуальних благ для обраних груп суспільства. Цей підхід спирається на ідеї сучасного теоретика соціальної справедливості Дж. Роулза, який доводить, що один соціальний стан кращий за інший, якщо він призводить до підвищення добробуту найнижчих, найуразливіших у соціальному плані груп населення [24]. При цьому держава має забезпечити на практиці впровадження такого рівня перерозподілу прибутків, якого немає навіть у найбільш лівоорієнтованих країнах Західної Європи (як Швеція тощо), де побудована та орієнтована на патерналізм держава загального добробуту, що виходить із суто суспільного розуміння причин нерівності соціального добробуту населення.

2. *Максимізація чистого добробуту.* Політика орієнтується на збільшення добробуту за менший кошт, але отриманий приріст використовується для компенсації тим, хто втрачає. Цей підхід ґрунтується на принципі компенсації Н. Кальдера – Дж. Хікса: новий соціальний стан кращий за попередній, якщо наявне чисте підвищення результативності. І ті, хто отримує ці вигоди, компенсує втрати тим, хто їх не отримує, тобто достатньою умовою збільшення загального добробуту є збільшення вигод для однієї групи населення, яка перевищує втрати інших [2].

3. *Захист мінімального добробуту.* Соціальна політика спрямована на підвищення рівня добробуту певних груп суспільства, а саме тих, хто перебуває на нижніх щаблях «соціальної драбини» суспільства. Основою цього підходу є ідея В. Парето про те, що новий соціальний стан кращий за попередній, якщо принаймні одній людині стало краще, і нікому іншому не стало гірше [1]. Політика в межах цього підходу ґрунтується на забезпеченні певних початкових умов, наприклад, доступу до закладів охорони здоров'я. А те, яким чином люди використовують стартові можливості, яким є їхнє бачення «доброго життя» й який вибір у своєму житті вони роблять – це особиста справа кожного.

4. *Максимізація індивідуального добробуту.* Головна увага приділяється захисту індивідуальних прав і свобод громадянина, що гарантується мінімальним втручанням держави в ринкові відносини та мінімальним рівнем соціального забезпечення. Основою цього підходу є утилітарна теорія І. Бентама, відповідно до якої добробут визначається як вигода найбільшій кількості людей, розрахований за підсумком задоволення окремих індивідів; максимізація цієї суми і є найбільший добробут. Цей підхід максимізації ґрунтується на ідеї, що немає відмінності у рівнях допомоги для бідних і багатих, і що ця допомога має однаковий вплив на загальний стан населення [11; 23]. Державна соціальна допомога відіграє роль «останнього рятівного кола» і виходить із того, що нерівність у соціальному добробуті спричинена індивідуальними проблемами людей.

Кожен із цих підходів не заперечує існування двох форм соціальної підтримки, активної та пасивної. Але перший (максимізація перерозподільного добробуту) та останній (максимізація індивідуального добробуту) знову ж таки утворюють полюси в континуумі соціально-ліберального підходу до забезпечення соціального добробуту і не цілком відповідають сучасним уявленням про соціальну правову державу, місце яких можна визначити ближче до центру такого континууму.

Український науковець М. Касимова, формально відмовляючись від розгляду політичних цінностей як основи для визначення напрямів державного регулювання, наполягає, що світова практика доводить дієвість двох способів забезпечення соціального добробуту громадян: 1) держава сама здійснює перерозподіл національного багатства шляхом фінансування соціальних програм; 2) держава надає громадянам можливість забезпечити себе пенсією, коштами на випадок хвороби тощо, а також надає право вибору тієї чи іншої соціальної послуги на ринку [6]. Перший підхід можна вважати патерналістським і етатистським, а другий – таким, що ґрунтується на ідеях соціальної ринкової економіки, коли держава передає економіці певні соціальні функції і реалізує за її допомогою низку суспільно значимих цілей, тобто соціально орієнтована економіка виступає формою прояву соціальної держави.

Розвиваючи цю думку, В. Макаренко визначає, що сучасна концептуальна модель забезпечення соціального добробуту знаходиться між ліберальною та патерналістською (соціал-демократичною) альтернативами, її функціонування покликано забезпечити двоцільову орієнтацію: по-перше, на розвиток соціальної динаміки та вплив на соціально активних, динамічних, адаптованих до ринку людей, по-друге, на забезпечення соціальної стабільності та підтримку малозабезпечених груп населення. До суб'єктів управління у такій моделі належать як держава, так і різноманітні структури громадянського суспільства,

яке поступово формується в Україні [9]. Все це має забезпечити соціальну стабільність і висхідну вертикальну мобільність у межах соціальної драбини суспільства.

Підсумовуючи інформацію щодо розвитку ідей забезпечення соціального добробуту, слід зазначити, що сучасна соціальна держава відмовляється від патерналістської ролі й орієнтована на усунення утримання та на створення сприятливих соціальних умов через соціально орієнтоване ринкове господарство. У соціальній державі не практикується такий механізм державного регулювання, як тотальний перерозподіл доходів, перерозподільча функція держави перестає бути домінуючою, а пріоритетним напрямом соціального забезпечення стає задоволення потреб конкретних соціально-економічних груп суспільства, переважно тих, що через складні життєві обставини опинились на нижніх щаблях соціальної драбини або ризикують там опинитися.

Аналіз теоретичних доробок щодо соціальної справедливості та державної політики постіндустріальних країн доводить, що не економіка визначає принципи державного втручання у соціогуманітарну сферу, а навпаки, принципи формують соціально-економічну дійсність. Звісно, не можна недооцінювати роль цілеспрямованої активності людей, особливо в регулюванні економічного життя. Однак, ця діяльність досягає успіху, коли вона спирається на вимоги об'єктивних економічних законів. З іншого боку, втілення і фінансування соціальних програм, вибір рівня державного втручання у перерозподіл суспільних благ і забезпечення соціального добробуту більшою мірою зумовлені суспільними цінностями та очікуваннями, аніж економічним розвитком країни [14].

Досягнення соціального добробуту населення може набувати активних і пасивних форм підтримки населення і вирізнятися за ступенем втручання держави у перерозподіл ресурсів у суспільстві. При цьому соціально ефективне управління повинне брати до уваги рівень продуктивності праці, темпи і масштаби приросту національного багатства, рівень життя населення згідно зі стандартами розвинених країн, стабільність суспільних відносин. З огляду на викладені у цій статті теоретичні обґрунтування та концепції сучасна соціальна та економічна політика в умовах соціальної, правової держави покликана забезпечити високий життєвий рівень, зайнятість населення, соціальну захищеність, реальне здійснення прав і свобод громадян, створення сучасних і доступних для всіх громадян систем освіти, охорони здоров'я, культури, соціального забезпечення та обслуговування, підтримку незабезпечених та малозабезпечених верств населення.

У науковому дискурсі сформувалась низка концепцій, які пояснюють нерівномірність розподілу соціального добробуту в суспільстві індивідуальними та суспільними чинниками, пропонують низку шляхів соціального вирівнювання, зменшення соціальної стратифікації, розшарування суспільства та забезпечення стабілізації соціальних відносин у суспільстві. Ці ідеї утворюють соціально-ліберальний континуум, на полюсах якого перебувають теоретичні концепції і базовані на них державні механізми перерозподілу суспільного багатства для забезпечення соціального добробуту населення.

В умовах глобалізації та стандартизації засоби соціального вирівнювання мають тенденцію до уніфікації та конвергенції. Тому класифікації держав соціального (загального) добробуту поступово втрачають свій сенс, зберігаючи однак дихотомічність особистого і суспільного блага. Це обумовлює існування у постіндустріальних суспільствах різних підходів до перерозподілу ресурсів у суспільстві, що спрямовані:

- на максимізацію перерозподільчого добробуту;
- на максимізацію чистого добробуту;
- на захист мінімального добробуту;
- на максимізацію індивідуального добробуту.

Досягнення соціального добробуту значною мірою залежить від спрямованості соціальної та економічної політики

держави, уявленнь про те, який рівень розподілу та перерозподілу суспільних благ може дозволити собі держава, орієнтації на активні чи пасивні засоби підтримки представників нижніх страт суспільства. Тому, подальше дослідження потребуватиме особливості застосування таких механізмів державного втручання для забезпечення соціального добробуту населення, які відповідають сучасним уявленням про соціальну правову державу, демократичним цінностям та суспільно прийнятним засобам перерозподілу ресурсів та забезпечення публічних благ у суспільстві.

Література.

1. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе / М. Блауг. – М.: Дело, 1994. – 720 с.
2. Гакаленко Т. М. Регулювання нерівності як засіб впливу на суспільний добробут / Т. М. Гакаленко // Наукові праці Чорноморського державного університету ім. П. Могили. Серія «Економіка». – 2005 – Вип. 25. – Т. 38 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Economy/2005_25/25-3.pdf.
3. Головатий М. Ф. Трансформації нової соціальної політики в сучасній Україні: концептуальні засади / М. Ф. Головатий // Соціальна робота в Україні: теорії і практика. – 2002. – № 1. – С. 20–24.
4. Державна політика в соціогуманітарній сфері: Навч. посіб. / В. П. Трощинський, П. К. Ситнік, В. А. Скуратівський та ін.; За заг. ред. О. Ю. Оболенського, С. В. Сьоміна, А. О. Чемериса, В. П. Трощинського, С. В. Загороднюка, О. Л. Приходько, Л. О. Воронько. – К.: Вид-во НАДУ, 2007. – 96 с.
5. Калашников С. В. Функциональная теория социального государства / С. В. Калашников. – М.: Экономика, 2002. – 190 с.
6. Касимова М. С. Нові підходи до вивчення соціальної сфери / М. С. Касимова // Вісн. МГУ. – Сер. 6. Економіка. – 1993. – № 4. – С. 51–57.
7. Кравченко М. В. Розробка моделей організації управління соціальним захистом населення: національний та зарубіжний досвід: Навч. посіб. / М. В. Кравченко, О. М. Петрос. – К. Асоціація міст України, 2007. – 250 с.
8. Курило І. О. Соціально-економічна структура населення: еволюція, сучасність, трансформації / І. О. Курило. – К.: ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України, 2006. – 472 с.
9. Макаренко В. А. До питання соціологічного визначення соціального захисту / В. А. Макаренко // Вісник Дніпропетровського університету. Соціологія. Філософія. Політологія. – 2004. – Вип. 11. – С. 112–117.
10. Макеев С. А. Социальная мобильность и идентичность в структурной перспективе / С. А. Макеев // Методология, теория та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Зб. наук. праць. – Харків: вид. центр ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 1999. – С. 9–14.
11. Надточій А. О. Концепція «держави загального добробуту» як основа формування системи пенсійного забезпечення в Україні / А. О. Надточій // Державне будівництво. – 2008. – № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeBu/2008-2/doc/2/15.pdf>.
12. Новікова О. Концепція соціальної політики України: проблеми і шляхи розв'язання / О. Новікова // Соціальна політика і соціальна робота. – 1998. – № 1–2. – С. 5–14.
13. Розанваллон П. Новый социальный вопрос: Переосмысливая государство всеобщего благосостояния / П. Розанваллон; пер. с франц. – М.: Ad marginem, 1997. – 120 с.
14. Семігіна Т. Соціальна політика: історія і сучасний розвиток / Т. Семігіна. – К.: агентство «Україна, 2008. – 196 с.
15. Скуратівський В. А. Соціальна політика: Навч. посіб. – 2-ге вид., переробл., допов. / В. А. Скуратівський О. М. Палій, Е. М. Лібанова. – К.: вид-во УАДУ, 2003. – 364 с.
16. Соціологія: Підручник / За ред. В. Г. Городяненка. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: ВЦ «Академія», 2005. – 560 с. – (Альма-матер).

17. Ткачук Ю. В. Глобалізація у сфері політики: інструменти та механізми наддержавного впливу: автореферат дис. ... канд. політ. наук 23.00.02 / Ю. В. Ткачук. – Одеса: Одеська національна юридична академія, 2004. – 16 с.

18. Хохич Д. Г. Теорія економіки добробуту та проблеми її реалізації в Україні / Д. Г. Хохич // Фінансова система України. Збірник наукових праць. – Вип. 8. – Ч. 1. – Острог: Вид-во «Острозька академія», 2006. – С. 452–461.

19. Храмов В. О. Сучасна стратегія та головні проблеми становлення України як правової, соціальної держави в контексті європейських демократичних цінностей / В. О. Храмов. – К.: ІПК ДСЗУ. – 2007. – 46 с.

20. Шаповал В. Конституційна категорія соціальної держави / В. Шаповал // Право України. – 2004. – № 5. – С. 14–19.

21. Esping-Andersen G. Three Worlds of Welfare Capitalism / G. Esping-Andersen. – Cambridge: Polity Press, 1990. – 260 p.

22. Jones P. Rights / J P. ones. – London: Macmillian, 1994. – 258 p.

23. Peter F. Ethical Dimensions of Health Inequity / F. Peter, T. Evans // Challenging Inequities in Health: From Ethics to Power / Ed. by Evans T. et al. – UK: Oxford. – P. 25–33.

24. Rawls J. A Theory of Justice / J. Rawls. – Oxford: Oxford University Press, 1971. – 628 p.

УДК 328.1(495)(477)

Марія Росенко

ПАРЛАМЕНТ У СИСТЕМІ ВЛАД. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОНСТИТУЦІЙНИХ НОРМ РЕСПУБЛІКИ ГРЕЦІЯ І УКРАЇНИ

У статті досліджено досвід парламентаризму і конституційно-правову практику здійснення розподілу влади, існуючих механізмів створення стримувань та протипаг при одночасному забезпеченні єдності державної влади в республіці Греція, здійснено аналіз ситуації з цього питання в Україні.

Ключові слова: парламентаризм, держава, конституція, парламент, президент, повноваження, розподіл влади.

З огляду на те, що Україна взяла курс на поступове впровадження парламентської форми правління, актуальним є вивчення досвіду парламентаризму і організації державної системи управління саме в державах з подібним державним устроєм і формою правління. У прагненні людства розвинути демократичні принципи, створити максимально ефективну систему стримувань і протипаг згідно з «класичним» принципом розподілу влади, нерідко забувають про іншу його невід'ємну частину – єдність державної влади, що забезпечує цілісність держави. На сучасному етапі розвитку України існують випадки конфронтації між владними структурами, що заважає і відволікає від рішення складних проблем, що стоять перед українсь-

постановка проблеми

© Росенко М. І., 2010.